

Nekoliko savjeta za unutrašnje uređenje tradicijske kuće i okućnice (njezina užeg okoliša)

Nakon uspješne građevinske obnove kuće potrebno je urediti njezinu unutrašnjost i najbliži okoliš, a pritom sačuvati njihovu izvornost. Stoga sve što je starinsko valja čuvati, popravljajti oštećene predmete, namještaj i druge ugrađene elemente unutrašnjeg uređenja, kao što su rukohvati stubišta, stare vješalice za odjeću - klinčanice, drvene police za posuđe i "žličnjake", klupice, police, kablence (mjesto za čuvanje posuda s vodom), urezani ukrasi na središnjoj gredi - tramu (npr. rozete, kvadrati s dijagonalama i potpisi majstora tesara, godina gradnje ili imena vlasnika, vjerski simboli i sl.), "petlje" (od kože, drveta) rabljene za pričvršćivanje snovače, dječje hodalice, kao i detalji vezani za vjerovanja ili običaje (npr. pramen kose „šišanog kumstva“ pričvršćen voskom na gredu).

Starinsko pokućstvo, odlično se može prilagoditi potrebama današnjeg života. Ako nemate stari namještaj, preporučuje se prostorije opremiti novim s elementima tradicijskog oblikovanja. Pri odabiru namještaja treba voditi brigu o veličini prostorija te izbjegavati glomazne komade.

Glavna prostorija (hiža)

Ako se kućanstvo bavi turizmom, preporučujemo zidove ukrasiti slikama ili fotografijama zanimljivih detalja kulturne i prirodne baštine okoline, prizora sa sajmova, obiteljskim fotografijama, diplomama i priznanjima vlasnika.

U ganjku ili hiži dobro će poslužiti i geografska karta kraja/regije za snalaženje i orijentaciju posjetitelja, kao i turističke brošure i promidžbeni materijali šireg područja i samog kućanstva

Spavaća soba

Tradicijnska kuhinja u suvremenoj upotrebi

Praktični prijedlozi za opremanje kuća

Ulazni prostor - ganjak služi kao predvorje za ulazak u druge prostorije. Ispred ulaza u kuću dobro je postaviti strugalo blata, a u predvorju (trijemu, ganjku) postaviti drvenu vješalicu "klinčanicu", stalak ili keramički ćup za odlaganje kišobrana te stolac ili klupu.

Glavnu prostoriju (hižu), koja služi za boravak i objedovanje, treba opremiti:

- * jednostavnim stolom, kutnim klupama, škrinjama i stolcima
- * "sveti kut" s raspelom, oltarić s kipom sveca ili glazbena slika bit će vrlo atraktivan detalj velike hiže
- * zidane peći, kao i peći od gusa (lijevanog željeza) ili drugog metala dobro je zadržati, a ako se ne upotrebljavaju, preporučuje ih se popraviti te ponovno rabiti ili rekonstruirati samo radi ugođaja
- * podove nije potrebno prekrivati tepisima.

Kuhinja je u tradicijskim kućama manjih dimenzija. U njoj se pripremala hrana, a objedovalo se u glavnoj hiži. Pri uređenju kuhinju treba opremiti jednostavnim kuhinjskim elementima, koji se mogu dopuniti tradicijskim policama, kuhinjskim stolom sa stolcima i predmetima nekadašnjega kućanstva starom vagonom, posudama, keramičkim zdjelama, drvenim stupama za maslac i drugim predmetima koji su izašli iz uporabe.

Preporučuje se samo dio zida uz radnu plohu obložiti keramičkim pločicama, ostale zidove obijeliti. Pod je najbolje zadržati izvorni drveni i zaštititi ga mat bezbojnim lakom, ili ga obložiti keramičkim pločicama sličnima podu od opeka.

Spavaću sobu, napose u turističkoj namjeni, najbolje je opremiti jednostavnim drvenim krevetima, ormarom, stolićem i stolicama.

Namještaj neka bude u prirodnoj boji drveta, premazan bezbojnim lazurama ili bojen uljanom bojom u prikladnim tonovima. Naslijeđene starinske škrinje za ruho i danas se mogu iskoristiti za spremanje postelnoga rublja. Usto se, radi ugodaja, preporučuje:

- * rabiti naslijeđeno posteljno rublje, prekrivače tkane od lana, konoplje, vune te jastuke i pokrivače punjene perjem,
- * na podu, uz krevete lijepo je vidjeti tkane *krpare* ili uske tepihe,
- * zidove jednostavno treba ukrasiti ogledalom, ponekom naslijeđenom slikom svetaca; na zid se mogu staviti i uokvirene rukotvorine (vez, čipka i sl.) ili fotografije s takvim motivima, kao i fotografije prirodne ili kulturne baštine kraja,
- * zavjese, ako nisu od domaćega platna, ručno pletene ili vezene, preporučuje se načiniti od običnoga bijeloga platna (s čipkastim obrubom) ili uporabiti tvorničke pletene od konca,
- * vrlo je privlačno na ormaru vidjeti košaraški ili keramičarski izvorni proizvod, dunje, jabuke ili drugo voće, ovisno o dobu godine. Nekoliko kitica mente ili drugoga mirisnoga bilja može dati poseban ugođaj prostoru.

I druge prostorije tradicijske kuće, napose ako se kućanstvo bavi turizmom, mogu se ukrasiti izvornim predmetima koji više nisu u upotrebi, kao što su primjerice keramički vrc za mlijeko kao vazu za cvijeće, vezena zidna krpa iznad štednjaka ili stola u kuhinji, tkani ručnik na „dobro jutro“ na vješalici za ručnike, petrolejka, košara ili drvena zdjela s voćem ili

Prozor s čipkastom zavjesom

Etnosoba

Neprijemno je predmete iz gospodarstva (što je čest slučaj) rabiti za dekoraciju stambenih prostorija, kao npr. jaram u dnevnoj sobi, kotač od zaprežnih kola kao luster, dio dvorišne ograde kao sobni paravan, krovnu strehu s crijepom iznad kućnog bara.

Stambeni prostor nije potrebno pretvarati u muzej i pretrpavati ga tradicijskim predmetima. Ako je kuća u turističkoj funkciji, postoji opasnost od krađe ili uništenja tih predmeta. Posjedujete li ih znatnu količinu, obratite se stručnjacima koji će vas savjetovati kako ih čuvati i koristiti se njima.

Drveni plot od letava

ukrasnim bundevama.

Treba spomenuti i tradicijsku blagdansku dekoraciju doma prigodom vjerskih i obiteljskih blagdana, koji će gostima pružiti ugodaj i obogatiti kulturnu ponudu, primjerice, božićno drveće okićeno ukrasima od slame, papira, oraha itd.

U kući u kojoj će boraviti gosti važan je svaki detalj s kojim će gosti živjeti. Kuća je ogledalo domaćina i odraz određenoga kraja Hrvatske. Uređena s ukusom i s mjerom zadržat će značajke starinskoga doma i pružiti ugodu stanovnicima i gostima

Rasvjetna tijela nekada su bile lojanice i petrolejske lampe. Uvođenjem električne struje uporabljaju se jednostavna rasvjetna tijela, najčešće žarulje s emajliranim sjenilom sa zaslonom od platna i čipke. I danas je ovaj oblik rasvjete najprimjereniji. Mogu se upotrijebiti i nenametljiva bijela sjenila, staklena ili porculanska.

Valja izbjegavati postavljanje „brodskih lampi“, osim na trijemovima i stubištima

Vanjsku je rasvjetu (također s bijelim emajliranim sjenilom) najbolje postaviti iznad vrata i na uglovima prema dvorištu.

Sanitarne prostorije nisu postojale u današnjem smislu. U obnovljenoj (rekonstruiranoj) tradicijskoj kući sanitarije neka budu skromne i funkcionalne. Dovoljni su kabina s tušem, zahod i umivaonik.

Okućnica

Gospodarske zgrade na okućnici treba čuvati, obnoviti i koristiti se njima u gospodarskoj funkciji ili ih prenamijeniti za stanovanje ili turističku namjenu. Ako su pravilno

obnovljene, gospodarske zgrade čine cjelinu s tradicijskom kućom, što pridonosi ukupnom ambijentalnom ugođaju.

Ako se kućanstvo bavi turizmom, ispravno obnovljene ili uređene gospodarske zgrade (štala, sjenik, *kuharna* s krušnom peći, hambar, svinjac, bunar) vrlo su atraktivne i zanimljive gostima. Tamo gdje su sačuvani kovačnica, *pecana*, pčelinjak ili mlin, treba ih predstaviti zajedno sa starom opremom.

Gostima treba u gospodarskim zgradama omogućiti pristup blagu, alatima ili proizvodnome procesu, koji se u njima obavlja. Vrlo su atraktivne aktivnosti poput pečenja raki-je, kolinja, mljevenja, čišćenja i spremanja žitarica.

Seoski poslovi i te kako mogu biti poučni za mlade, zanimljivi gradskom čovjeku i svakako čine turistički sadržaj ruralnog kraja.

Dvorišta na selu ne bi smjela izgubiti tradicijske značajke, a, usto, trebaju biti i ugodna mjesta za boravak ili šetnje. U ljetnom se razdoblju na dvorištu može i objedovati pa se stoga preporučuje:

- * dvorišta počistiti od smeća, odbačenih alati i drugih nepotrebnih stvari
- * gnojnicu (kao i kompostište) smjestiti u dubini okućnice, iza gospodarskih zgrada
- * blago i živad držati u (ograđenu) prostor iza štale.

U prednjem dijelu dvorišta preporučuje se odnjegovati travnjak, a ispred kućnoga pročelja cvijetnjak.

Stazice na dvorištu izvesti od šljunka ili opeke, a nikako ih betonirati, oblagati keramičkim pločicama i sl.

Nepotrebno je mijenjati prirodnu konfiguraciju terena (npr. umjetni brežuljci na ravnim

Plot od pletera

Ako se rade nove ograde, ne izvoditi: ograde od raslinja oblikovane poput parkovnih baroknih ili grobljanskih sadnica, betonske prefabricirane montažne ograde, te ograde od metala ili odbačenih predmeta (kotača drvenih kola i sl.).

Uređenje okoliša, okućnice, kuće i njezine unutrašnjosti te drugih zgrada važno je izvesti primjereno tradiciji kraja, a nikako ne izmišljati "novu modu" ili kopirati viđeno u drugim regijama Hrvatske ili u inozemstvu. Očuvanjem autentične baštine i seoske kulture život na selu bit će kvalitetniji i privlačniji i za njegove stanovnike i za posjetitelje.

Ako je nužno izgraditi još koju zgradu na okućnici, kao što je npr. sjenica za odmor, pri izboru veličine, oblika i materijala te smještaja treba se voditi iskustvom tradicijskoga građenja.

terenima), izbjegavati umjetne kamenjare.

Dvorišta ne treba ukrašavati konfekcijskim figurama.

Tradicijske **ograde** mahom su drvene, od uskih piljenih letvica, štafli. Ako su dotrajale, treba ih zamijeniti jednakima. Ograde mogu biti i od živice zasađene autohtonim raslinjem (glog, klen, grab, kalina ligustrum i dr.).

Ograde pletene vrbovim prućem, kakve su se tradicionalno podizale na uzdužnim međama između parcela, napose su pogodne oko povrtnjaka, cvijetnjaka i sl.

U voćnjaku, koji se, u pravilu, nalazi na kraju dvorišta, najbolje je održavati domaće, postojeće, starinske sorte voća (kruške, šljive, ribizle, maline...).

Na nekom praznom prostoru okućnice zasigurno se može naći mjesta za ljuljačku ili manje igralište.

Neposredan okoliš i zajednička dobra

Kada uredite vlastitu okućnicu, bilo bi dobro da se uključite u obnovu i održavanje najbližih zajedničkih seoskih dobara: šetnica, biciklističkih staza, klupa, raspela, crkava, vatrogasnih domova, dućana, mlina, kovačnice, muzeja pa i odlagališta smeća. Posvetite pažnju i livadama i vodotocima.

Poželjno je da svaki stanovnik aktivno sudjeluje u revitalizaciji i očuvanju seoske kulturne baštine: folklor, običaja, rukotvorina, starinskih jela i svega što je dio zavičajnih vrijednosti.

Očuvanjem hrvatskoga seoskoga prostora, te njegovih materijalnih i duhovnih vrijednosti

čuvamo i dio kulturnoga identiteta, čime ćemo se izdvajati u općoj globalizaciji.

Preporuka za obnovu javne i komunalne infrastrukture

Elementi infrastrukture, kao simboli industrijskoga vremena remete naslijeđenu povijesnu sliku ruralnoga naselja, pa preporučujemo da se izbjegava postavljanje takvih elemenata na uočljiva mjesta - pogotovo ispred kuće i glavnog ulaza s ceste.

Ova se preporuka odnosi napose na javne službe, koje često razvode infrastrukturne vode i uređaje ne vodeći računa o očuvanju povijesne slike naselja.

- * *vodobrojilo* (primaknuti ga što više uz bočnu među parcele da nije na ulazu u dvorište i na prilazu glavnim kućnim vratima)
- * *elektroormarić* glavnoga kućnog priključka (postaviti sa stražnje strane, zaklonjeno ispod trijema, ili zatvoriti u drveni ormarić)
- * *plinomjer* (najbolje ga je postaviti sa stražnje strane, zaklonjeno ispod trijema, ili zatvoriti u drveni ormarić)
- * *ulični hidrant* (predlaže se postaviti ga kao podzemni u svim zaštićenim ruralnim povijesnim naseljima sa znakom o položaju hidranta na primjerenu mjestu)
- * *električnu mrežu* na stupovima bilo bi poželjno zamijeniti podzemnom. Ako je to neizvedivo, zračne priključke na kuće treba postaviti na drvene stupove.
- * *za javnu i dvorišnu rasvjetu* preporučuje se rasvjetno tijelo - staklena duda s limenim sjenilom.